

Moord op **JULIEN LAHAUT** eindelijk opgehelderd

[2 - 3]

Brieven van kinderen
uit de Grote Oorlog

[4 - 5]

Dubbelexpo geeft politieke
gevangenen een gezicht

[6 - 7]

Massa's bronnen over de
Holocaust ontsloten

[8 - 9]

DE PERS OVER
“WIE HEEFT
LAHAUT
VERMOORD?”

● “Het onderzoek van het trio Gerard/Muller/De Ridder toont aan dat het anticommunisme zowel de politieke als de economische wereld in zijn greep hield.”

CHRISTIAN LAPORTE,
LA LIBRE BELGIQUE

● “Wie heeft Lahaut vermoord? is niet alleen de definitieve analyse van de dood van de communistische voorman, het biedt ook verbijsterende inzichten over de wijze waarop ook in België de Koude Oorlog werd uitgevochten.”

WALTER PAULI, KNACK

● “Boeiend boek over een gitzwarte periode in onze vaderlandse geschiedenis, waaruit vandaag nog altijd lessen te trekken zijn.”

JAN WILLEMS,
WWW.DEWERELDMORGEN.BE

● “De moord op Lahaut was één van de grootste gerechtelijke mysteries van de vorige eeuw. Vandaag heeft de moord op de Luikse communistische voorman eindelijk een epiloog gekregen.”

CHARLES LEDENT,
WWW.LAMEUSE.BE

● “Het definitieve boek over de zaak-Lahaut.”

HUMO

● “De meest opwindende politieke moord in de geschiedenis van België bleef al die tijd een gerechtelijk mysterie. Sinds mei 2015 kennen we de historische waarheid, achterhaald door een trio historici van het CegeSoma in opdracht van de Senaat.”

PIERRE HAVAUX, LE VIF.BE

● “Het boek heeft grote waarde, niet alleen wegens het eerste deel van de titel, Wie heeft Lahaut vermoord?, maar ook wegens het tweede deel: De geheime Koude Oorlog in België.”

WALTER DE SMEDT,
GEWEZEN RAADSLID VAN COMITÉ I
EN COMITÉ P

LEGENDE BIJ DE
COVERFOTO
Het monument voor Julien Lahaut op het kerkhof van Seraing. Een standbeeld van de politicus in zijn herkenbare houding van tribuun. Ingehuldigd in 1956.

EMMANUEL GERARD OVER “WIE HEEFT LAHAUT VERMOORD? DE GEHEIME KOUDE OORLOG

De puzzelstukken rond

Op 18 augustus 1950 werd Julien Lahaut, voorzitter van de Belgische communistische partij, vermoord. Twee onderzoeksrechters konden de daders nooit ontmaskeren. Historicus **Emmanuel Gerard**, bijgestaan door twee collega's, sloot zich drie jaar op in een bureau op onze derde verdieping, om de ware toedracht van de belangrijkste politieke moord in ons land in de 20ste eeuw te achterhalen. Wie wilde Lahaut zo nodig uit de weg ruimen? Aanwijzingen in de archieven van de gerechtelijke politie, de staatsveiligheid, ministers en de Union minière lieten slechts één conclusie toe: de spilfiguur achter de moord was André Moyen, de leider van een anticommunistisch inlichtingennetwerk dat uitdijde tot in de allerhoogste financiële en politieke kringen.

Brussel, Adolphe Maxlaan, 4 maart 1951. Kinderen verwijderen anticommunistische affiches geplakt door de ploeg van Moyen. © ARA

Tussen 1950 en 1972 was het Luikse parket belast met de zaak-Lahaut. In 1985 verscheen het boek *De moord op Julien Lahaut*. Waren dat jullie twee vertrekpunten?

“We zijn inderdaad gestart met een aandachtige lectuur van het boek van Verhoeven en Van Doorslaer. Daarin wordt één van de daders geïdentificeerd: ‘Adolphe’, de schuilnaam van François Goossens. Dat was belangrijk. Moesten we dat niet geweten hebben, hadden we het vraagstuk niet kunnen oplossen. Je zou ons werk kunnen vergelijken met het oplossen van een wiskundige vergelijking met één bekende. Maar veel meer dan een naam was het ook niet. In 1985 was het niet duidelijk of François

Goossens tot een groep behoorde of niet, en zo ja, tot dewelke precies.”

Jullie hadden ook toegang tot het gerechtelijke dossier?

“Met dank aan het CarCob, dat het dossier tijdelijk overbracht naar het CegeSoma, konden we inderdaad permanent gebruik maken van de gerechtelijke stukken. Na de lectuur van het boek zijn we begonnen met de analyse ervan. In totaal ging het om 11.000 fotokopieën, gemaakt op vraag van de burgerlijke partij nadat de zaak gesloten werd. We hebben ze geklasseerd en geïnventariseerd. Daardoor konden we het gerechtelijk onderzoek in zijn totaliteit bestuderen. Een hele klus, maar dat werk heeft geloond. We wisten op den duur uit het hoofd wat er in zat en wat niet.”

Wat was het nut van die grondige kennis?

“Er zijn ons in dat gerechtelijke dossier een aantal zaken opgevallen waardoor we beter het verband met andere archieven konden leggen. Eén voorbeeld: in het archief van Albert De Vleeschauwer, die tot kort voor de moord minister van Binnenlandse Zaken was, zit een dik pak inlichtingenrapporten van André Moyen. In de inventaris wordt er niet veel aandacht aan besteed en het pak is zo rommelig geklasseerd dat je niet geneigd bent er acht op te slaan. Maar door onze kennis van het gerechtelijk onderzoek wisten we al meer over de aard van die rapporten. In 1961 was een commissaris van de Antwerpse gerechtelijke politie erachter gekomen dat Moyen een inlichtingennetwerk

•
“Moord en executie kwamen in 1950 niet uit de lucht gevallen”
•

EDITO
Naar een nieuw tijdperk voor het CegeSoma?

Voor u ligt het nieuwe Berichtenblad van het CegeSoma dat naar inhoud en vorm een gedaanteverandering heeft ondergaan. We hebben het *CegeSoma Info* gedoopt en trokken de kaart van een blad voor een breed geïnteresseerd publiek.

Wie *CegeSoma Info* doorbladert zal kunnen vaststellen dat de dynamiek van de instelling in 2014-2015 niet is stilgevallen. Wij hebben ons dus niet laten ontmoedigen door de besparingen die de instelling nu het derde jaar op rij werden opgelegd. De petitie gericht aan staatssecre-

taris Elke Sleurs, die door Bruno De Wever (UGent) en Laurence van Ypersele (UCL) werd gelanceerd onder de titel “Het CegeSoma dreigt te verdwijnen”, werd door 4.000 personen onderschreven (<https://www.change.org/p/mevr-elke-sleurs-het-cegesoma-dreigt-te-verdwijnen>). Velen lieten ook lezenswaardige boodschappen na over het motief van hun steun. Hieruit bleek duidelijk hoezeer een wetenschappelijke instelling als het CegeSoma ook anno 2015 nog beantwoordt aan een maatschappelijke vraag.

Wij hebben daaruit de energie geput om met dezelfde inzet als voorheen verder te gaan.

In 2016 zal evenwel de lakmoesproef volgen. De opgelegde besparingen kunnen niet onverkort worden uitgevoerd zonder zware ingrepen in het personeelsbestand. Die zullen onherroepelijk leiden naar een afbouw van de instelling. Om dit te vermijden werd een nieuw personeelsplan voorgelegd aan de staatssecretaris. Mits een bescheiden herfinanciering in 2016 biedt dit plan waarborgen voor de continuïteit

van de werking tot 2019, terwijl het zich ook inschrijft in het besparingstraject van de regering. Heel binnenkort hopen wij op dit voorstel een antwoord te krijgen. In het verlengde van de steun die wij tot nu toe van Elke Sleurs mochten ontvangen, hebben wij er vertrouwen in dat dit positief zal zijn.

Deze sanering van de budgettaire situatie van het CegeSoma is ook een noodzakelijke voorwaarde voor de volgende essentiële stap in het bestaan van de instelling: de integratie in het Algemeen Rijksarchief

IN BELGIË

Lahaut

leidde en rapporten schreef onder de titel *Activité du Réseau pendant le mois de...*. Zonder goede kennis van het gerechtelijk onderzoek zouden we amper aandacht besteed hebben aan Moyens rapporten in het archief van De Vleeschauwer. En zouden we er misschien niet gestoten zijn op het maandrapport van augustus 1950..."

...dat een belangrijk uitgangspunt werd voor jullie verdere onderzoek.

"Inderdaad. Zonder dat rapport zouden we ons vertwijfeld hebben afgevraagd waar we in godsnaam een aanknopingspunt moesten vinden. Moyens schrijft daarin, in twee uitvoerige alinea's, over de 'executie van Lahaut'. Daaruit kan je niets anders besluiten dan dat hij er veel meer over weet. Terwijl hij altijd beweerd had er niks van af te weten."

André Moyens was duidelijk een insider. Zijn er andere elementen die dit bevestigen?

"We brengen een geheel van documentatie samen die elkaar wederzijds versterkt. In het archief van de toenmalige eerste minister vonden we bijvoorbeeld een lijst met inlichtingendiensten, waaruit blijkt dat Moyens de *agent principal* was van een inlichtingennetwerk dat geleid werd door Marcel De Roover en twee generaals en gefinancierd door de topman van Brufina. In de archieven van de politieke sectie van de Brusselse gerechtelijke politie kwamen we tot de vaststelling dat zeker 10 procent van de persoonsdossiers geopend werden naar aanleiding van rapporten van André Moyens. Moyens bewees de gerechtelijke politie diensten, en omgekeerd. In Antwerpen kwamen we tot dezelfde vaststelling. Ook in de archieven van de Staatsveiligheid hebben we cruciale schakels gevonden die verspreide informatie aan elkaar koppelen. De Staatsveiligheid wist bijvoorbeeld dat François Goossens al in 1949 een van de trouwste handlangers was van

André Moyens."

Hoe belangrijk is de Tweede Wereldoorlog in jullie verhaal?

"We zijn ons eigenlijk pas op het einde in de oorlogsjaren gaan verdiepen, omdat we enkele figuren op het spoor waren gekomen die we niet meteen met Moyens konden verbinden – en dat bleken allemaal figuren uit het verzet te zijn. De naoorlogse erkenningsdossiers van inlichtingen- en actieagenten leverden interessante gegevens op, bijvoorbeeld over de modus operandi van verzetslui zoals Moyens en zijn kompanen. Moord en executie waren praktijken die in 1950 niet uit de lucht kwamen vallen. Tijdens de bezetting verrichtte 'Service 8' – een afdeling van de Nationale Landbouw- en Voedingscorporatie en de dekmantel waaronder Moyens opereerde – inlichtingenwerk, maar de dienst beschikte ook over *groupes de choc*, die via geweldpleging inlichtingen inwonnen en 'verraders' executeerden. Ook na de bevrijding ging Moyens inlichtingenwerk gepaard met actie en intimidatie. Dat geweld bereikte in 1950 een hoogtepunt."

Wat was het motief van de daders om Lahaut te vermoorden?

"We moeten het plaatsen in de strijd tegen het communisme, op het hoogtepunt van Koude Oorlog-spanning na het uitbreken van het conflict in Korea, en minder beschouwen als een onderdeel van de Koningskwesitie. De ultrarechtse milieus in ons land wilden in 1950 dat de communisten buiten de wet werden gesteld. Misschien hoopten de daders dat dat door de communistische reactie op de moord ook effectief zou gebeuren. Afgezien van wat stakingen gebeurde er niks spectaculairs. In september 1950 kondigde de eerste minister wel aan dat de communisten uit de ambtenarij zouden worden geweerd. Wij koppelen dat besluit wel aan de moord op Lahaut en de dreiging die ervan uitging." (KS)

Archiefaanwinsten

Vele vaderlandslievende verenigingen, die na de oorlog een grote invloed uitoefenden op het Belgische maatschappelijke bestel, houden er (bijna) mee op. De ledentallen tanen, het doel is niet meer afgestemd op de 21ste eeuw. Sommige van die verenigingen besloten hun archief op het CegeSoma neer te leggen. Recent was dat nog het geval voor de in 1922 opgerichte vzw Vriendenkring van de Officiëren van de Veldtochten VOV/AOC, die zijn meer recente archief doneerde. Naast de interne werking van de VOV bestrijkt het archief ook de herinneringsthematiek. Van een heel andere aard is het persoonlijke archief van Hugues Le Paige, een politiek journalist die lang bij de RTBF werkte, documentairemaker en medestichter van het tijdschrift *Politiques*. Zijn archief documenteert de wordingsgeschiedenis van zijn reportages, over o.a. de figuur van François Mitterrand, het Belgische politieke en medialandschap van de jaren 1950 tot 1980

Brussel, 10 mei 1963. De vlam van de Onbekende Soldaat wordt aangewakkerd door het Comité van de Vlam. © CegeSoma

en Jean Van Lierde, jong verzetsman en na de oorlog de meest omstreden Belgische gewetensbezwaarde. Ook betreft het archief de Journalistenvereniging van de RTBF en vindt men er Le Paiges persoonlijke geschriften in terug. (DM)

HET BOEK

Wie heeft Lahaut vermoord? De geheime Koude Oorlog in België is het werk van Emmanuel Gerard (KU Leuven), Françoise Muller, auteur van een doctoraat over het Hof van Cassatie, en Widukind De Ridder, doctor in de geschiedenis en gespecialiseerd in de geschiedenis van de arbeidsorganisatie in de negentiende en twintigste eeuw.

De Nederlandstalige editie werd uitgegeven door het Davidsfonds en telt 335 pagina's. U kunt het boek bestellen bij het CegeSoma via e-mail (lieve.maes@cegesoma.be) of telefonisch (02 556 92 07). De kostprijs bedraagt 18 euro (portkosten niet inbegrepen) in plaats van 22,50 euro (winkelprijs).

Sterke aangroei van de tijdschriftencollectie

Met dank aan de directie van Kazerne Dossin, kregen we een uitgebreide collectie rechtse periodieken in ons bezit. Het gaat om Belgische, Nederlandse en Franse (extreem-) rechtse tijdschriften uit de jaren 1970-1980 en later. Veel titels zijn nieuw in onze collectie. Het betreft dan ook vaak erg lokale tijdschriften of blaadjes van kleine organisaties. Het merendeel werd systematisch verzameld door het Anti-Fascistisch Front. Die systematiek geeft aan de

collectie een meerwaarde en maakt ze bijzonder geschikt voor onderzoek, voor historici en politicologen.

De verzameling van de Bibliotheek voor Hedendaagse Documentatie, die we nog steeds aan het verwerven zijn, bestaat voor een groot deel uit internationale en buitenlandse tijdschriften uit de Koude Oorlog. De verscheidenheid is groot. Enkele voorbeelden tonen dat de periodieken onze collectie verdiepen en openen voor internati-

onaal en interdisciplinair onderzoek. Het gaat om homogene reeksen die meerdere jaren bestrijken: *The Ukrainian Quarterly*, *Anti-militarismus Forschung*, *Portugal Libre*, *Magazine on dissemination of international humanitarian law and on the principles and ideals of the Red Cross and the Red Crescent movement...* De volledige integratie van deze collectie in onze catalogus zal een werk van lange adem zijn, ook omdat de collectie nog steeds aangroeit. (DL)

Een andere blik op de Koude Oorlog: de foto's van Albert Crahay

Op 25 juni 1950 valt het Noord-Koreaanse leger het zuiden van het land binnen. De VN-Veiligheidsraad adviseert zijn leden om Zuid-Korea te steunen. België volgt die raad op en beslist om een bataljon gewapende vrijwilligers te sturen. Van de bijna 2000 kandidaten worden er uiteindelijk 700 geselecteerd. Ze arriveren eind januari 1951 in Korea. Het Belgian United Nations Command wordt zwaar op de proef gesteld door het extreme landschap en dito klimaat. In totaal betreurt België een honderdtal vermisten en bijna 500 gekwetsten.

Luitenant-generaal Crahay, geboren op 9 juni 1903 in Elsene en overleden in Saint-Cézaire sur Siagne op

19 oktober 1991, is een belangrijke getuige van deze vreselijke oorlog. Zijn fotografisch archief, dat al jaren in het CegeSoma wordt bewaard, bevat zowel postkaarten als persoonlijke foto's en beelden van persagenten. Ze tonen niet enkel het vertrek van het commando uit België, maar ook de dagelijkse realiteit van de gevechten, de aflossing van de troepen en het decoreren van de overlevenden. Dit unieke overzicht van het leven van de Belgen in Korea kan nog aangevuld worden met twee van onze andere fondsen: een reportage van André Cauvin uit 1954 en 678 privéfoto's van diverse oorsprong. (FG)

Zuid-Korea, april 1951. Het Belgische bataljon neemt posities in langs de Imjin-rivier. © Marcel De Meester / CegeSoma

als Operationele directie. Ook op dit punt wenst de staatsecretaris tot een definitieve oplossing te komen om het voortbestaan van de instelling te verzekeren. Ik hoop u in het tweede nummer van *CegeSoma Info* een titel zonder vraagtekens te kunnen serveren en wens u alvast veel leesgenot bij dit eerste nummer.

RUDI VAN DOORSLAER
DIRECTEUR

KINDEREN GETUIGEN OVER DE EERSTE WERELDOORLOG

“Zonder u waren we gestorven van de honger”

“Verschrikkelijke miserie”

•
“Hoeveel tranen zijn er niet gevloeid?”

© Library of Congress

Hoe vertel je de geschiedenis van kinderen tijdens de Eerste Wereldoorlog? De meeste literatuur daarover is gebaseerd op bronnen die afkomstig zijn van volwassenen. In 2014-2015 liep het project “Brieven van Belgische schoolkinderen aan president Wilson”, waarin wél werd geluisterd naar wat kinderen over de Grote Oorlog te vertellen hadden.

Dankzij een senior fellowship-beurs van de Belgian American Educational Foundation voor het academiejaar 2014-2015 kon dit project gebruikmaken van een uitzonderlijke archiefcollectie: 8400 brieven van Belgische kinderen, geschreven tijdens de Eerste Wereldoorlog. In die brieven drukten de kinderen hun dank uit aan de Verenigde Staten voor de humanitaire hulp aan de bevolking in het bezette België.

De brieven worden bewaard in de Library of Congress (Washington DC). Niet alleen qua omvang, maar ook qua geografische spreiding is de collectie bijzonder: de brieven zijn afkomstig uit alle provincies van het bezette België, zowel uit de steden als het platteland. Voor een periode waarbij historici zich doorgaans moesten behelpen met getuigenissen afkomstig van volwassenen, klinken in de brieven de directe ervaringen van kinderen door, van kleuters (er zitten tekeningen van vierjarigen bij) tot adolescenten.

Mobilisatie van bovenaf

De individuele getuigenissen bieden niet alleen inkijk in een waaiër aan oorlogservaringen van kinderen, maar laten ook zien op welke manier volwassenen kinderen trachtten te mobiliseren. De brieven die in Washington worden bewaard dateren

van februari en maart 1915. Ze zijn het resultaat van een campagne die enkel maar van bovenaf kon worden georganiseerd. De directe aanleiding was de herdenking van de geboortedag van George Washington, eerste president van de Verenigde Staten, op 22 februari 1915. Op die dag werden in bezet België tal van initiatieven genomen om de Verenigde Staten te danken voor de humanitaire hulp door de *Commission for Relief in Belgium*. Tegelijkertijd was de herdenking een gelegenheid om op te roepen tot patriottisme en weerstand, zonder de bezetter al te veel tegen de haren in te strijken.

De allerjongsten speelden daarbij een centrale rol. Uit de brieven die naar Washington werden gestuurd, is duidelijk dat ze zich presenteren als de klankbuis van alle inwoners van hun stad of dorp. Door hun leeftijd belichamen ze meer dan wie ook de vertrapte onschuld van *Poor little Belgium* en haar kwetsbaarheid tegenover het bezettingsregime. In die context vroegen volwassenen – in dit geval leraren en schooldirecteuren – de kinderen in de pen te kruipen. Op een indirecte manier laten de schrijfsels zien welke waarden zij de kinderen wilden meegeven en hoe zij aan de bezetting een bredere betekenis gaven, door haar bijvoorbeeld te plaatsen in de eeuwigdurende strijd voor vrijheid en nationale onafhankelijkheid.

OORLOG IN KORTE BROEK, 1914-1918

Van 14 oktober 2016 tot 2 april 2017 zal in de Gentse Sint-Pietersabdij de tentoonstelling “Oorlog in korte broek, 1914-1918” lopen. De tentoonstelling, een samenwerking tussen het CegeSoma en Historische Huizen Gent, zal de bezoekers eraan herinneren dat de Eerste Wereldoorlog niet louter een soldatenaangelegenheid was. Het conflict mobiliseerde de maatschappij in haar geheel en dus ook de burgerbevolking. Voor de eerste maal bevonden kinderen zich op de eerste rij.

Rode draad doorheen de tentoonstelling worden de levenslopen van kinderen doorheen de storm van 14-18. Hoe hebben kinderen de oorlog beleefd in tsaristisch Rusland, in Duitsland, in Frankrijk, in het Ottomaanse rijk, in België? Hoe bracht het conflict hun leven in beroering? En ook al stond de oorlog uiteraard synoniem voor lijden, bracht hij soms ook niet een ongekende vrijheid? Door de Grote Oorlog ‘van onderuit’ te benaderen, door zijn meest intieme dimensie te verkennen, tracht deze tentoonstelling een nieuwe blik te werpen op een oud conflict. (BB)

Meer dan 8.000 bezoekers voor de tentoonstelling Shock! over de pers in oorlogstijd

“Shock! 1914... Wat als er morgen oorlog uitbreekt?” was de eerste gezamenlijke tentoonstelling van de Koninklijke Bibliotheek, het Algemeen Rijksarchief en CegeSoma (KB, september 2014-maart 2015).

Het publiek werd er met drie vragen geconfronteerd: hoe beleefde de bevolking de schok van de invasie en de installatie van een bezettingsleger? Via welke kanalen informeerden de mensen zich? Hoe zouden ze deze oorlog ervaren hebben in de gemediatie-

eerde wereld van 2014?

De tentoonstelling wou het belang in de verf zetten van vrij beschikbare en kwaliteitsvolle informatie en illustreerde meteen de informatierevolutie in de voorbije eeuw. De rijke federale collecties en vooral de recent gedigitaliseerde pers illustreerden dit.

Omdat het tentoonstellingsproject heel wat interessante educatieve aspecten bevatte, werd “Shock!” door veel scholengroepen bezocht. (MB)

Bezoekers van de tentoonstelling tijdens de Museum Night Fever, 7 maart 2015. © Andrea Messana

Luisteren naar kinderstemmen

Als deze actie van bovenaf was ge-orchestreerd, zijn de brieven naar vorm en inhoud dan louter gedicteerd door volwassenen? Niets is minder waar. Ze getuigen net van veel vrijheid en diversiteit. Ze staan vol persoonlijke anekdotes, onhandige uitdrukkingen en schrijffouten die aantonen dat elke brief individueel is. Bij meer dan de helft van de brieven is ook een tekening, een collage of een familie-foto toegevoegd. Daardoor geven ze, naast de oorlogsgebeurtenissen, ook inzicht in de kinderlijke beleving en verbeelding.

Zowel meisjes als jongens schrijven over de brutaliteiten bij de intocht van de Duitsers: huizen die in brand worden gestoken, de gedwongen exodus, de opeisingen. In alle brieven wordt verslag gedaan over het dagelijkse leven dat door de bezetting overhoop is gehaald: de algemene werkloosheid, de lege winkels, de afwezige vaders. De desastreuze levensomstandigheden en het leed worden expliciet verwoord: “verschrikkelijke miserie”, “zonder u waren we allemaal gestorven van de honger”, “hoeveel tranen zijn er niet gevloeid”, “elke dag worden onze vaders en broeders vermoord”. De angst voor de dreigende hongersnood en de angst voor wat de dag van morgen zal brengen komt duidelijk in de brieven naar voor. De scholieren beseften nog niet dat de oorlog nog drie lange jaren zou voortduren.

De brieven en andere autobiografische documenten over het lot van de kinderen tijdens de Grote Oorlog, zullen worden voorgesteld op de tentoonstelling “Oorlog in korte broek, 1914-1918”, die in het najaar van 2016 in de Gentse Sint-Pietersabdij zal worden geopend. (BB)

GESCHIEDENIS AAN DE HAND VAN FOTO'S BRUSSEL, STAD IN OORLOG 1914-1918

In 2009 lanceerde het CegeSoma de foto-boekenreeks “Steden in Oorlog”, over Belgische steden tijdens de Tweede Wereldoorlog. Er verschenen drie volumes. Dat project wordt nu doorgetrokken naar de Eerste Wereldoorlog.

De foto als uitgangspunt

Net zoals bij de reeks over de Tweede Wereldoorlog blijft het de bedoeling om te vertrekken van het beschikbare fotomateriaal en ons af te vragen hoe het onze blik op de oorlog kan voeden en bijsturen. Een drager die onmiddellijk indruk maakt – het beeld – wordt herbekeken om aan te tonen dat hij wel degelijk kan gebruikt worden, als de principes van de historische kritiek in acht genomen worden. Het is ook de bedoeling om via het beeld de resultaten van academisch onderzoek, nog vaak onbekend, aan een groter publiek te communiceren.

Een rijke oogst

Natuurlijk werd er in 1914 minder gefotografeerd dan in 1940,

Duitse soldaten verkennen de hoofdstad. Brabantstraat, Schaarbeek. © Collectie R. Hiltermann

maar toch werd er zeer veel materiaal teruggevonden. Veel geïllustreerde tijdschriften stonden vol fotoreportages, beroepsfotografen doorkruisten de stad en Duitse soldaten schoten kiekjes alsof ze toeristen waren. Uiteraard komen niet alle thema's even gemakkelijk via de fotografische voorstelling in het vizier, maar het beschikbare materiaal laat toe om het begin van de oorlog, de bezetting en haar dagdagelijkse problematiek te behandelen. Dat geldt zelfs voor de verwarde periode aan het einde van de oorlog, die in Brussel gepaard ging met de oprichting van een “Soldatenrat”.

In de straten van een bezette hoofdstad

De geschiedschrijving over de bezette hoofdstad is minder uitgebreid dan die over Brussel in 1940–1944, maar de beschikbare bronnen en getuigenissen zijn toch zeer rijk. Meer nog dan in de drie vorige boekdelen wordt vertrokken van het beeld, om het zijn volledige plaats te geven en de lezer een bezette hoofdstad te laten ontdekken. Het eerste volume, dat in de lente van 2016 verschijnt bij *Renaissance du Livre*, zal gevolgd worden door een tweede over de Waalse steden tijdens de Grote Oorlog.

(BB & CK)

Moeilijke omgang met het erfgoed van ‘de vijand’

Na de inname van België in 1914 begroeven de Duitsers hun doden ook op stedelijke begraafplaatsen in het bezette gebied. Soms huldigden ze er zelfs een groots gedenkteken in voor hun helden, zoals bijvoorbeeld in 1916 op de begraafplaats Robermont in Luik. Meteen na de oorlog werd de Teutoonse Rid-

der van het monument gehaald, wegens te kwetsend voor de Luikse bevolking. Ook nu nog, een eeuw later, is de omgang met dit erfgoed niet evident, hoewel Duitsland niet langer de vijand maar een bondgenoot en handelspartner van België is. Tijdens de wapenstilstandherdenking van 2014 draaiden de oud-strijders van 40-45 hun rug

naar het monument...

Deze zomer bestudeerde Karla Vanraepenbusch (CegeSoma) samen met kunsthistorica Anne-Mie Havermans, de omgang met dit erfgoed van ‘de vijand’. Dat onderzoek maakte deel uit van Karla's lopende doctoraatsonderzoek over de materiële herinnering aan de Eerste Wereldoorlog. (KVR)

Dominant ‘Verzet-Collaboratie’-beeld van de Grote Oorlog doorbroken

Het proefschrift van Florent Verfaille (CegeSoma/UGent) handelt over de zogenaamde ‘verraders’ en ‘patriotten’ uit de Grote Oorlog. Het feit dat de Eerste Wereldoorlog slechts in beperkte mate een ideologisch conflict was, laat toe om een beter zicht te krijgen op het gedrag en de keuzes van burgers. Eén conclusie is nu al duidelijk: we moeten onze erg gepolitiseerde blik op de bezettingssituatie in 14-18 herzien. Florent Verfaille wil tijdens zijn onderzoek dieper ingaan op sociale spanningen en overlevingsstrategieën in een extreme situatie en nagaan in hoeverre het beleid van de staat ten aanzien van zijn ‘goede’ en ‘slechte’ burgers sociaal bepaald was. Was de oorlog een emancipatiefactor voor bepaalde sociale klassen? Dit onderzoek steunt vooral op de vergelijking van sociale profielen van de protagonisten op basis van Belgische en Duitse gevangenisarchieven. (FV)

“Onze dappere boeren”.

© Koninklijke Bibliotheek van België

De Militaire Veiligheid, product van de Eerste Wereldoorlog

De geschiedenis van de Belgische militaire contraspionage, opgericht tijdens de Eerste Wereldoorlog en vooral bekend om haar excessen en onhandigheden, is nauwelijks gekend. Vooral het ontstaan van de dienst in 1914-18 is zeer slecht gedocumenteerd. Duizenden dossiers van de Veiligheid werden in mei 1940 met opzet vernietigd. Op basis van de overgebleven bronnen poogt Mélanie Bost, onderzoeker in de Interuniversitaire Attractiepool *Justice & Populations*, om toch de contouren van het verleden van deze dienst te beschrijven. Ze besteedt daarbij

vooral aandacht aan de mensen, de middelen en de opdrachten van de organisatie en aan haar relaties met de politieke, militaire en gerechtelijke wereld.

De resultaten van dit onderzoek zullen gepubliceerd worden in twee bundels, de eerste gewijd aan het honderdjarige bestaan van de Belgische militaire inlichtingendienst, de tweede aan de Duitse spionage in België in 1914-18 en de repressie ervan door het Belgische gerecht. Wie interesse heeft in dit onderwerp, kan vanaf november 2015 ook terecht op de tentoonstelling “Classified” (zie p. 6). (MB)

Nieuwe archieven en onderzoeksperspectieven voor de sociale geschiedenis van de Grote Oorlog

Op 3 maart 2015 vond in het Algemeen Rijksarchief de internationale studiedag “*The Great War from Below: between individual life courses and collective experiences. New sources, new perspectives*” plaats. Het was de ideale gelegenheid om de door het CegeSoma gecoördineerde onderzoeksgroep *The Great War from Below* voor te stellen en de onderzoeksinstrumenten voor de sociale geschiedenis van de Eerste Wereldoorlog te verkennen. Na de presentatie van de collecties van drie portaalsites met gedigitaliseerde archieven, volgden

uiteenzettingen over lokale initiatieven die beogen om de namen van gesneuvelde soldaten te verzamelen. Vervolgens werden oproepen voor schenkingen van privéarchiefmateriaal in Frankrijk en België voorgesteld. Een methodologische bespiegeling over egodocumenten rondde dit deel van dag af. De vier onderzoekers van het *Great War from Below*-team presenteerden hun verschillende projecten, die in een expertenpanel verder ter discussie werden gesteld. John Horne (Trinity College, Dublin) formuleerde de conclusies. (FV)

OORLOGS-RADIO WEER-KLINKT WEER IN FLAGEY-STUDIO'S

Op 31 maart 2015 sloegen het CegeSoma, Sonuma en de RTBF de handen in elkaar voor een dag en een avond in het teken van radio tijdens de Tweede Wereldoorlog. Tijdens het colloquium in de namiddag werd een stand van zaken opgemaakt van de beschikbare archieffondsen, dankzij interventies van Florence Gillet (CegeSoma) en Flore Plisnier (ARA). Céline Rase (UNamur) nam het publiek vervolgens mee op reis door het geluidsuniversum van speakers uit die tijd. Bénédicte Rochet (UNamur) belichtte de Belgische propaganda uit Londen. Het avondprogramma, rechtstreeks uitgezonden op radio la Première, was de apotheose. Een overvolle zaal kwam er de radio-uitzendingen uit de bezettingstijd beluisteren, zowel die van de Duitsers als die van de geallieerden. Ook waren er boeiende tussenkomsten van Chantal Kesteloot, Céline Raes en Eric Looze (Sonuma). Op de site www.laguerredesondes.be, gerealiseerd door Sonuma, zijn tal van geluidsfragmenten te herbeluisteren. (FG)

Dubbeltentoonstelling geeft politieke gevangenen een gezicht

Wie waren ze, de Belgische politieke gevangenen die in het voorjaar van 1945 werden bevrijd uit Buchenwald, Dachau en zovele andere plaatsen van nazigruwel? 70 jaar na de feiten blikken twee tentoonstellingen terug op de bevrijding van de kampen. Foto's uit de CegeSoma-collectie vormden het uitgangspunt.

Opnieuw lijken tonen?

Soms moet er wat tijd over gaan vooraleer historische foto's naar waarde worden geschat. De CegeSoma-collectie bevat al sinds 1995 foto's van Raphaël Algoet, de Belgische fotograaf die in '44-'45 in het spoor van de bevrijdingslegers door Frankrijk, België, Nederland en Duitsland trok. Algoet was erbij toen de Amerikanen de poorten van Dachau openden en wanneer de eerste hulpgoederen werden uitgedeeld aan de hongerige en zieke Buchenwaldgevangenen. Het was pas toen een medewerker van de *Gedenkstätte Buchenwald* bij een bezoek aan het CegeSoma uiting gaf aan zijn verbazing bij het zien van Algoets unieke foto's, dat we besloten ze aan het brede publiek te tonen.

Maar hoe? Zouden we opnieuw lijken tonen? Het leek ons interessanter de focus te richten op de Belgen in Buchenwald. Bij de bevrijding van het kamp waren ze nog met 622. We wilden de anonieme streepjesmensen opnieuw een gezicht geven. Wie waren ze?

“Geen nummers meer”

Onze wens om Algoets foto's tentoon te stellen resulteerde in het voorjaar van 2015 in de dubbelexpo “Bevrijding! Belgen in Duitse kampen”, die vandaag nog steeds loopt in de Kazerne Dossin en het Fort van Breendonk. In de tentoonstelling in Mechelen staat het kamp van Buchenwald centraal, waar de Belgische militair François Ganshof van der Meersch de repatriëring organiseerde. De foto's uit de collectie-Al-

24 april 1945. Belgische gevangenen die werden verzorgd in de ziekenboek van Buchenwald.

© François-Louis Ganshof van der Meersch/CegeSoma

Dwangarbeid in Congo tijdens de Tweede Wereldoorlog

Pascaline le Polain werkte achttien maanden in het CegeSoma aan een onderzoeksproject in het kader van de Interuniversitaire Attractiepool *Justice & Populations*. Ze ging na welke middelen de Belgische staat ontwikkelde om de Congolese bevolking tijdens de Tweede Wereldoorlog in de oorlogseconomie in te schakelen.

In de kolonie waren de gewestbeheerders belast met de ontwikkeling en toepassing van methodes om ervoor te zorgen dat de lokale bevolking het nieuwe economische beleid uitvoerde. In een koloniale context, zonder duidelijke scheiding der machten, konden middelen worden ingezet die verder gingen dan wat juridisch geoorloofd was. De rechtsbedeling was niet beperkt tot de strikte toepassing van de wet, maar was eerder een compromis

tussen verschillende strategieën en soms tegenstrijdige belangen. De gewestbeheerder schakelde rechtbanken in, maar maakte ook gebruik van collectieve strafmaatregelen in zijn repressief beleid. Deze geleidelijk geïntensifieerde politiek resulteerde in een bijna permanent dwangstelsel, dat verzet van de bevolking moest tegengaan om te verzekeren dat de productiequota werden gehaald.

Ideologisch werd het systeem van repressieve dwangarbeid verrechtvaardigd als het zoeken naar een evenwicht tussen juridische en politieke belangen. Het gebruik van justitie om de bevolking te omkaderen was overigens vanzelfsprekend. Deze logica was al uitgesproken in de jaren voor de oorlog, maar werd verstrekt door de oorlogsinspanning. (PLP)

Een geheime dienst van binnenuit: de tentoonstelling “Classified”

CegeSoma is, in de persoon van Mélanie Bost, partner van de tentoonstelling “Classified”, ingericht door de Algemene Directie Inlichtingen en Veiligheid (ADIV). Ze loopt van 6 november tot 6 december 2015 in het Instituut voor Veteranen.

De tentoonstelling, opgezet naar aanleiding van de 100ste verjaardag van de Militaire Veiligheid, is gewijd aan het verleden en het heden van de dienst. In de tentoonstelling worden de know-how en de resultaten belicht, maar eveneens een aantal begane fouten. Ook worden een paar hardnekkige mythes over inlichtingsverschaffing en spionage ontrefeld. Tenslotte zet “Classified” aan om na te denken over de ethische vragen die verbon-

den zijn aan het functioneren van een dienst die slechts kan bestaan dankzij discretie.

De bezoeker doorloopt zes thematische ruimtes: over het ontstaan van de dienst (1914-1950), vrouwen en inlichtingenwerk, inlichtingenwerk in de populaire cultuur, de Koude Oorlog (*stay behind*-groepen en de zaak Binet), de technische middelen en ten slotte de actuele uitdagingen van de ADIV.

Waar: Instituut voor Veteranen, Regentlaan 45-46, 1000 Brussel
Looptijd: 6/11/2015 - 6/12/2015
Openingsuren: 10u-18u
Gratis toegang
Drietalig (Frans, Nederlands, Engels)

“Niet alleen slachtoffers, maar ook gewoon mensen”

goet worden er aangevuld met foto's van François-Louis Ganshof, eveneens een reeks die in het CegeSoma wordt bewaard.

“We hebben voor foto's gekozen die echt iets zeggen en waar je een verhaal bij kan vertellen”, verduidelijkt Dorien Styven, wetenschappelijk medewerkster van Kazerne Dossin. De tentoonstelling is opgebouwd rond verschillende thema's, waaronder het desolate en verwoeste Duitsland, verschillende aspecten van het kampeven zoals foltering en de dood, vroege herdenkingen, moeilijkheden en chaos met betrekking tot de repatriëring, de tijd op het vliegveld en de eigenlijke terugkeer. “Waar bijvoorbeeld weinig over geweten is, is dat overlevenden in Buchenwald vlak na de bevrijding al begonnen met het herdenken van de doden. Er werden bijvoorbeeld rouwkransen opgehangen bij de stapels lijken.”

Het zwaartepunt van de tentoonstelling ligt op zestig portretten van Belgische mannen: “Zowel de broers Ganshof als Algoet brachten groepjes gevangenen samen en fotogra-

feerden hen, nog in hun gevangeniskleding. Wij hebben geprobeerd die Belgen te identificeren. We vertellen hun persoonlijke verhalen - zowel van voor, tijdens, als na de oorlog - om te laten zien dat ze eigenlijk gewone mannen waren. Dat ze niet alleen slachtoffers zijn, maar ook gewoon mensen. Het zijn geen nummers meer, daar gaat het om.”

In het spoor van een oorlogsjournalist

Naast Kazerne Dossin was het evident dat ook het Fort van Breendonk aansloot bij dit initiatief. Zij vervolgden het project door te focussen op het traject van de Belgische oorlogscorrespondent Paul Lévy. Samen met Algoet kwam hij in het spoor van de Amerikaanse troepen in Duitsland terecht. Historica Saskia De Vos, die de tentoonstelling uitwerkte, schetst de complexe realiteiten die Paul Lévy vastlegde: “Het gaat om heel dubbele emoties. De gevangenen die bevrijd worden zijn ongelooflijk blij, maar aan de andere kant zien de bevrijders alle wantoestanden en verschrikkelijke tafereelen. Toch hebben we geprobeerd om niet te veel het negatieve te benadrukken. Mensen zijn hier vaak al wel bekend mee, en we wilden ook de blijdschap en vreugde van de gevangenen weergeven.” Dat vindt zijn weerklink in de diversiteit van de tentoonstelling. Er draait bijvoorbeeld een film over de bevrijding van Dachau, het kamp waar Lévy op het moment van bevrijding aanwezig was: “De bevrijding van Dachau, dat is wel zijn stokpaardje, daar was hij trots op, dat het hem gelukt is om bij de bevrijding van een kamp te zijn.”, voegt Saskia De Vos hieraan toe. (KS)

Beide tentoonstellingen zijn nog tot eind december 2015 te bezichtigen. Meer info: www.kazernedossin.eu en www.breendonk.be.

Sporen van de nazibarbarij in de kelders van de Louizalaan 347

Het onderzoek van onze collega Lieven Saerens, op aanvraag van de eigenaars van het appartementsgebouw in Brussel, getuigt van het gruwelijke verleden van het pand. Van midden februari 1943 tot september 1944 was in de Louizalaan 347 immers de zetel van sectie IV (de Gestapo) van de SS-politie ge-

vestigd. Meteen na de opvoering van het gebouw werden alle kelders omgevormd tot cellen. In koude en deplorabele hygiënische omstandigheden passeerden er talloze verzetslieden en Joden, die vaak ernstig mishandeld werden. Velen van hen lieten inscripties achter op de muren, plafonds of deuren van

hun cellen. Daarvan getuigen officiële naoorlogse rapporten, alsook een foto die door de Canadese bevrijders werd genomen. Enkele van deze graffiti zijn anno 2015 nog steeds zichtbaar. Momenteel loopt er een procedure ter klassering van de kelders door het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. (FM)

Magistratuur en Verzet tijdens de Tweede Wereldoorlog

In oorlogstijd staan ambtenaren vaak voor dilemma's. Dat was voor de Belgische magistratuur en politie tijdens de Tweede Wereldoorlog niet anders. In haar doctoraatsonderzoek bestudeert Jan Julia Zurné hoe het parket van Brussel en de gerechtelijke politie met deze dilemma's omgingen. Het project gaat in 2016 het laatste jaar in.

In Brussel pleegde het verzet tussen 1941 en 1944 honderden aanslagen op collaborateurs. Die aanslagen werden niet alleen onderzocht door de politiediensten

van de bezetter, maar ook door de Belgische justitie. Aan die onderzoeksinspanningen bleken echter grote risico's verbonden, omdat de bezetter de berechting van de daders niet overliet aan de Belgische rechtbanken. Zo kon het gebeuren dat verzetsmensen door toedoen van de Belgische politie voor een Duits vuurpeloton belandden. Hoe het Brusselse parket met deze kwestie omging en welke overwegingen daarbij een rol speelden, staat centraal in dit onderzoek. (JJZ)

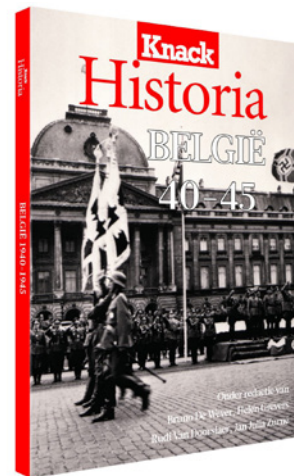

Lijk van een Joodse kleermaker die werd vermoord door het Verzet. Brussel, 29 juli 1943. © CegeSoma

De Tweede Wereldoorlog in de krantenkiosk

In mei 2015 was het 75 jaar geleden dat nazi-Duitsland België binnenviel. Ter gelegenheid van dat jubileum sloegen onze onderzoekers en de medewerkers van het Instituut voor Publiekgeschiedenis (UGent) de handen in elkaar voor een speciale editie van *Knack Historia*. Onder de titel *België 40-45* komen 20 thema's uit de bezettingsgeschiedenis aan bod, vergezeld van soms nooit eerder vertoond beeldmateriaal.

Niet alleen de afbeeldingen en de medewerking van een waaiar aan specialisten maken dit magazine bijzonder, ook de opbouw is anders dan anders. Ieder hoofdstuk bestaat uit een aantal topics, die voor het thema relevante personen,

plaatsen of gebeurtenissen uitlichten. Een korte inleiding en synthese brengen de individuele portretten samen tot een groter verhaal.

Het magazine presenteert de laatste wetenschappelijke bevindingen. Drie uitgangspunten staan daarbij centraal. Het eerste is een sociaalhistorische benadering, waarin de houdingen en ervaringen van 'gewone' burgers aan bod komen. Daarnaast kijken de auteurs hoe het er in andere landen aan toging, om de gebeurtenissen in België in een bredere context te plaatsen. Ten slotte wordt, waar mogelijk, het strikte tijds kader 1940-1945 doorbroken om te laten zien dat de Tweede Wereldoorlog geen geïsoleerde periode vormde. (JJZ)

Knack Historia. België 40-45 is te koop in de betere krantenwinkel en kost 14,95 euro.

DE OORLOGSKRANTEN: THE STORY CONTINUES...

Na het succes van de reeksen over de Eerste Wereldoorlog en het interbellum, komt er in 2016 een nieuwe editie van *De Oorlogskranten* over de Tweede Wereldoorlog. We staan opnieuw garant voor vorm en inhoud.

De Oorlogskranten 1914-1918 gebruikten de pers van toen om het verhaal van de oorlog te vertellen. Wekelijks lag er een themanummer in de winkel met originele kranten in facsimile. Vlotte artikels van specialisten zorgden voor de historische context. Eind 2013 verscheen

eerst de Vlaamse versie, enkele maanden later gevolgd door de Franstalig-Belgische en de Franse. Voor dit project werkte het CegeSoma samen met de Londense uitgeverij Albertas Ltd. Het CegeSoma leverde de respectievelijke hoofdredacteurs. Die konden bogen op de rijke ervaring van de instelling. Recente digitaliseringsprojecten zoals *The Belgian War Press* maakten het eenvoudiger om goede kranten te vinden. Voor de Franse editie werkten we nauw samen met de *Bibliothèque nationale de France*.

Door het grote succes van de eerste reeks verschenen er 26 extra nummers over de periode tussen beide oorlogen. Voor volgend jaar staat er een nieuwe reeks op stapel, over de Tweede Wereldoorlog. Dezelfde drie hoofdredacteurs bereiden de publicatie voor. Opnieuw zullen de kranten centraal staan. Ze vormen een uitstekende bron om zowel de 'grote geschiedenis' als de dagelijkse leefwereld van de gewone bevolking bevatelijk te maken. (HB, JM & SS)

DEMOCRATIE IN CRISIS

Dit project van Laurence Petrone (CegeSoma) analyseert de vrijheidsberoving zonder rechterlijk aanhoudingsbevel in de periode van de twee wereldoorlogen. Hoe werd deze ingrijpende inperking van de individuele vrijheid aangewend om crisis-situaties te doorstaan? De onderstroom van dit onderzoek betreft de weerbaarheid van een democratie. Wat karakteriseert deze vrijheidsberoving? Eigen onderzoek benadert deze problematiek voor België en Frankrijk tijdens de Duitse inval in 1940. Op basis van aanvullende literatuur wordt de analyse verruimd naar Nederland (1914-1918), België (Duitse inval 1914), de Duitse 'Schutzhaft' onder de Weimarrepubliek en Nazi-Duitsland. (LP)

DE “EUROPEAN HOLOCAUST RESEARCH INFRASTRUCTURE”

Nieuwe mogelijkheden voor Holocaustonderzoek

Herinnering levend houden

Conny Kristel, projectdirecteur van EHRI, opende de feestelijke dag met reflecties over de voorbije vier jaar, waarin niet alleen data werden geïntegreerd, maar ook ontmoetingen tussen mensen tot stand kwamen. Ze zette het belang van het EHRI-onderzoeksportaal voor het lopende en toekomstige Holocaustonderzoek sterk in de verf. Dat EHRI niet alleen zorgt voor een stevige stimulans in het onderzoek, maar tegelijk bewustwording over de bewaring en ontsluiting van bronnen creëert én de herinnering aan de slachtoffers levend houdt, bleek uit de toespraak van Alike Arouh. Zij werkt momenteel voor de archieven van de Joodse gemeenschap in Thessaloniki en haar familie werd zelf getroffen door de Holocaust.

Robert-Jan Smits, Directeur-Generaal voor Onderzoek en Innovatie van de Europese Commissie, viel de eer te beurt om het EHRI-portaal officieel te openen. Het portaal geeft online toegang tot de sterk verspreide bronnen over de Holocaust. Bovendien kondigde Smits de voortzetting van het project aan in het nieuwe onderzoeksprogramma van de EU, Horizon 2020. Drie staatssecretarissen voor onderwijs en wetenschappen (uit Duitsland, Nederland en Polen), prof. Günter Stock, voorzitter van ALLEA (*All European Academies*) en van de *Berlin-Brandenburg Academy of Sciences and Humanities*, en prof. Stefanie Schüler-Springorum, directeur van het *Zentrum für Antisemitismusforschung* in Berlijn, verzorgden verder het officiële gedeelte van de opening.

Meer inzicht in Europees archieflandschap

Stock prees het project om zijn

Op 26 maart 2015 presenteerde de European Holocaust Research Infrastructure (EHRI) de resultaten van vier jaar werk in de Brandenburg Academy of Sciences and Humanities in Berlijn. Het evenement werd bijgewoond door 200 genodigden, onder wie politici, historici, archivariissen en digital infrastructure-experten. EHRI ondersteunt het onderzoek over de Holocaust door online toegang te bieden tot de verspreide Holocaustbronnen en zo de internationale samenwerking tussen onderzoeksteams te stimuleren. Ook het CegeSoma werkte actief mee aan dit internationale project, dat twintig partners telde uit Europa en Israël.

grensoverschrijdende aanpak, een voorbeeld van “truly open science”. Schüler-Springorum benadrukte het belang van EHRI bij het in kaart brengen van het erg uiteenlopende Europese archieflandschap en totnogtoe verborgen collecties: “Het is op dit vlak dat EHRI in mijn ogen een indrukwekkende taak heeft verricht. Het bracht de diverse archivalische en academische culturen in Europa aan het licht, legde een basis om die diversiteit beter te kunnen begrijpen.”

Op de openingsdag was er ook ruimschoots de tijd om kennis te maken met EHRI@work, de mensen achter de digitale infrastructuur, de uitdagingen en verwezenlijkingen die het portaal maken tot wat het vandaag is en waar het in de toekomst tot kan uitgroeien. Met een panel over “open access” werd onmiddellijk verder uitgekeken naar die toekomst.

Word deel van de EHRI community

Het EHRI-portaal bevat momenteel 57 landenrapporten, informatie over meer dan 1800 archiefbewaarplaatsen (zoals archieven, musea of gedenkplaatsen) en ruim 150.000 beschrijvingen van archieven. Verder zijn er twee onderzoeksgidsen (over Theresienstadt en over Joodse Raden) en online cursussen beschikbaar. Voor meer informatie, zie www.ehri-project.eu. (VVD)

Lancering van de EHRI-portaalsite op 26 maart 2015 in Berlijn. Van links naar rechts: Veerle Vanden Daelen (CegeSoma), Andrea Löw (Institut für Zeitgeschichte, München), Mike Priddy (DANS, Den Haag), Michal Frankl (Joods Museum, Praag), Frank Bajohr (Institut für Zeitgeschichte, München), Reto Speck (NIOD, Amsterdam), Haim Gertner (Yad Vashem, Jeruzalem), Tobias Blanke (King's College, Londen). © EHRI

Duurzame digitale publicatie van archiefcatalogi

Samen met vier partnerinstellingen diende het CegeSoma een voorstel in om aandacht te besteden aan de uitdaging voor 20ste-eeuwse archieven om hun catalogi te delen met digitale onderzoeksinfrastructuren. Dat gebeurde binnen de thematische projectoproep “*Open Humanities*” van de *Digital Research Infrastructure for the Arts and Humanities* (DARIAH-EU).

Online onderzoeksportalen gaan uit van gestandaardiseerde data en exportmechanismen. De diverse archiefinstellingen gebruiken echter vaak specifieke interne systemen die daar niet noodzakelijk mee overeenstemmen. Om deze problematiek onder de aandacht te brengen en mogelijke oplossingen aan te reiken, organiseren de vijf partnerinstellingen twee workshops en werken ze aan rapportage om de dialoog binnen de digital humanities met de archieven – de (meta-) dataleveranciers – verder te stimuleren. De workshops vinden plaats in de conferentiezaal van het CegeSoma, op 29-30 september en 9-10 december 2015. (VVD)

Waarheen met de geschiedschrijving over de Tweede Wereldoorlog?

Naar aanleiding van de 70ste verjaardag van het oorlogseinde organiseerde het CegeSoma samen met de Nederlandse collega's van het Instituut voor Oorlogs-, Holocaust- en Genocidestudies (NIOD, Amsterdam) op 21 april 2015 een studiedag over de geschiedschrijving van de Tweede Wereldoorlog in België en Nederland. Plaats van afspraak was Den Haag.

Pertinente vragen

Het doel van de conferentie was om een stand van zaken op te maken van de geschiedschrijving over de Tweede Wereldoorlog in

beide landen, maar vooral ook om te reflecteren over eventuele nieuwe perspectieven. De dag werd geopend door een keynote lezing van Martin Conway (Oxford University). Er waren vier thematische sessies: de niveaus en kaders van onderzoek (internationaal-nationaal bijvoorbeeld); het al dan niet vermeende probleem van de autonomie van wetenschappelijk onderzoek; strategieën van publieksverruiming, en tot slot de impact van de nieuwe vormen van (digitale) collectieontsluiting. Het congres werd druk bijgewoond, zij het vooral door Nederlandse aanwezigen.

Er werden veel verschillende thema's tegelijk behandeld. Een wekerend punt in de debatten was echter telkens opnieuw de maatschappelijke positie die de academische WOII-historicus vandaag en in de toekomst moet innemen. Dit punt bepaalde veel van de discussies: voor welk publiek werken we? Wie bepaalt onze centrale vragen? Wat is de relatie van onderzoek met het onderwijs? Welke publieksvertaling moeten we gebruiken? Op de achtergrond speelde ook de vraag of de studie van de Tweede Wereldoorlog als een apart ‘veld’ nog veel zin heeft. Moeten we die studie niet veel

“EHRI bracht de diverse archief- en academische culturen in Europa aan het licht”

Holocaust-educatie en -herinnering: internationale samenwerking

De International Holocaust Remembrance Alliance (IHRA) is een intergouvernementele organisatie die als doel heeft politieke leiders te mobiliseren voor Holocausteducatie, -herinnering en -onderzoek.

Het IHRA (vroeger bekend onder de naam Task Force for International Cooperation on Holocaust Education and Research, of ITF) ontstond in 1998 op aansturen van de voormalige Zweedse Eerste Minister Göran Persson. Persson riep een internationale organisatie in het leven die Holocausteducatie wereldwijd moest verspreiden. Ook het idee van een internationaal regeringsforum voor discussie en debat over Holocausteducatie komt van hem. Zo'n forum vond voor de eerste keer plaats in Stockholm, in januari 2000. De “Declaration of the Stockholm Forum on the Holocaust” was het concrete resultaat van dat Forum en geldt als de oprichtingsakte van het IHRA.

Momenteel zijn er 31 landen lid van het IHRA. Elk lid vaardigt een delegatie af bestaande uit overheidsvertegenwoordigers en experts voor de diverse werkgroepen, comités en meerjarige werkpakketten. Ook België maakt deel uit van de Alliantie. Veerle Vanden Daelen vertegenwoordigt het CegeSoma in de Belgische delegatie van het IHRA. Veerle zetelt in de Academische Werkgroep en het Committee on the Holocaust, Genocide and Crimes Against Humanity. De IHRA-website (www.holocaust-remembrance.com) geeft naast informatie over het onderwerp tal van hulpmiddelen voor diverse doelgroepen. De eerste publicatie van het IHRA, *Killing Sites. Research and Remembrance*, is er vrij online beschikbaar. (VVD)

Tweede fase EHRI succesvol ingezet in Brussel

Op 29 juni 2015 vond in onze conferentiezaal de officiële *kick-off meeting* van de tweede fase van het EHRI-project plaats. Na een eerste succesvolle fase als een Europees project in het FP7-programma, kan de European Holocaust Research Infrastructure nu vier jaar verder ontwikkelen met EU-financiering onder Europa's Horizon 2020-programma.

Uitbreiding

In deze tweede fase zal EHRI het opgebouwde netwerk verder uitbouwen door nog meer Holocaustinstellingen uit te nodigen om deel te nemen en hun collecties te verbinden aan het onderzoeksportaal. Bovendien zal EHRI ook nieuwe tools voor onderzoek implemente-

ren. De kar wordt in deze tweede fase van het project getrokken door een consortium van 23 partnerinstellingen, verspreid over 17 landen. CegeSoma is een van de partners die zowel in EHRI's eerste als tweede fase deel uitmaken van het consortium.

EHRI gaat niet alleen het online portaal verder uitbreiden, het heeft ook een heel programma aan workshops, congressen, online cursussen en tutorials. De nieuwe EHRI-fellowships zijn bijzonder flexibel: er is een grote keuze aan gastinstellingen, de lengte van het verblijf is niet standaard vastgelegd en verschillende gastinstellingen kunnen gecombineerd worden in één aanvraag. Bovendien zijn de

beurzen niet alleen bedoeld voor onderzoekers, maar ook voor archivisten en curatoren.

Metten aan de slag

Maria Theofilatou, EU *project officer* voor EHRI, EHRI-directeur Conny Kristel van het NIOD (Amsterdam), het project management team en alle werkpakketleiders namen het woord op deze eerste bijeenkomst van het nieuwe consortium. De dag nadien, op 30 juni, was het meteen handen uit de mouwen steken voor alle aanwezigen met de eerste bijeenkomsten van alle werkpakketten die samen EHRI vormen en verder vorm zullen geven in de komende vier jaar. (VVD)

‘HISTORIKERDIALOG’: NIEUWE INZICHTEN OVER DE GROTE OORLOG

De *Historikerdialoge* zijn een reeks debatten tussen Belgische en Duitse historici over de Eerste Wereldoorlog. Het initiatief werd in 2012 gelanceerd door de Duitse ambassadeur in België. De Belgische universiteiten fungeren als lokale organisatoren. Het CegeSoma neemt de centrale coördinatie voor zijn rekening.

Een jaar in het teken van diversiteit

De debatten van 2015 behandelen uiteenlopende onderwerpen, onder meer over de herinnering en de sociale representatie van de oorlog in Duitsland en België. De rode draad is dat een breder cultureel en historiografisch perspectief telkens wordt gekoppeld aan de nieuwste inzichten uit het meest recente historische onderzoek.

Een ambitieus programma

Het jaar 2015 werd ingezet aan de Universiteit van Gent door Lode Wils (KU Leuven), die in debat ging met Gerard Hirschfeld (Universiteit van Stuttgart) over de Vlaamse beweging en het activisme. Daarna kwam het debat van

Hospitaal achter het Belgisch front. © Collectie Goethals-Gremers/CegeSoma

Gerd Hankel met Pieter Lagrou aan de ULB over het ontstaan van de processen van Leipzig in een context van internationaal recht. De discussie van Joachim Berger en Jeffrey Tyssens aan de VUB over de band tussen de vrijmetselarij en de pacifistische bewegingen sloot de rij.

De tweede helft van de reeks is in oktober 2015 gestart. De behandelde thema's zijn het ontslag van Keizer Wilhelm II in 1918 (door Laurence van Ypersele en Martin Kohlrusch), religie tijdens de Grote Oorlog (Lucian Hölscher en Patrick Pasture) en

de wetenschappelijke relaties van Duitsland na 1918 (door Peter Schöttler, Christophe Brüll en Pascal Pirot). Een andere conferentie gaat over de gebeurtenissen tijdens de zomer van 1914 vanuit het perspectief van vrouwen (met Christa Hämmerle en Henk De Smaele). Dit debat is gekoppeld aan een gegendigd bezoek aan de tentoonstelling *Gender@War* die momenteel loopt in het BELvue museum. (AGZ)

U vindt het volledige programma op www.historikerdialog.eu.

“War and Fatherland”, internationaal congres over nationalisme en de Grote Oorlog

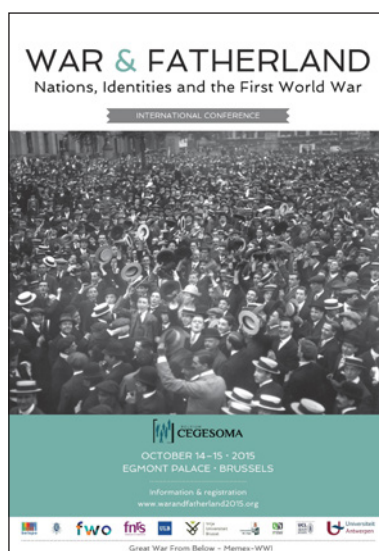
meer integreren in een langer chronologisch perspectief of samenwerken met andere academische disciplines?

Open einde

Precies omdat zoveel vragen door elkaar liepen, leverde de conferentie geen duidelijk antwoord op. Dit toont aan dat het onderzoeksveld momenteel in een overgangsfase zit; met een zoektocht naar nieuwe vragen en uitdagingen. Via onze website is een uitgebreid digitaal verslag van deze studiedag beschikbaar (“*Towards a New History of the Second World War?*”). (NW)

De herdenkingscontext is ook voor het CegeSoma de aanleiding om de vinger aan de pols te houden van het wetenschappelijke debat rond de Eerste Wereldoorlog. Een van de belangrijkste initiatieven is het internationale congres *War and Fatherland. Nations, Identities and the First World War*.

Het congres brengt vermaarde specialisten samen om te reflecteren over de impact van de Eerste Wereldoorlog op de ontwikkeling van het moderne nationalisme. Ook is er plaats voor het lopende Belgische fundamentele WOI-onderzoek.

Indrukwekkend programma

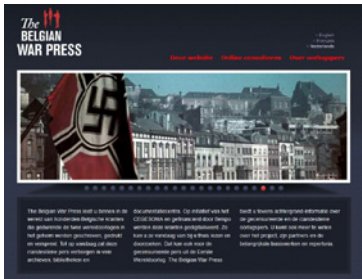
Het congres wordt door het CegeSoma gecoördineerd in partnership met alle Belgische universiteiten. Het vindt plaats op 14 en 15 oktober 2015, in het prestigieuze Egmontpaleis. Het congres wordt officieel geopend door de staatssecretaris voor Wetenschapsbeleid Elke Sleurs, die het congres ook financieel ondersteunt.

De verschillende sessies zijn opgedeeld per thema: achtereenvolgens het beeld van de ‘ander’ in de propaganda; de evolutie van het internationalistische, kosmopolitische gedachtegoed; de nationale mobilisering (of het gebrek daaraan); de

rol van minderheden, nationalisme in steden en tot slot de rol van internationale economische en/of wetenschappelijke elites. Tijdens het congres presenteren jonge Belgische onderzoekers hun lopende onderzoek. Zo is het congres tevens een netwerk- en informatie-event. De afsluitende sessie eindigt met een panelgesprek waarin jonge en gevestigde namen reflecteren op de gevoerde debatten en de stand van het Belgische onderzoek in internationaal perspectief. (NW)

Meer informatie:
www.warandfatherland2015.org

Sluikbladen uit Legermuseum op 'The Belgian War Press'

Goed nieuws voor de gebruikers van *The Belgian War Press*. Met middelen van Belspo kon nu ook de clandestiene pers uit de Eerste Wereldoorlog uit de collectie van het Legermuseum gedigitaliseerd en ge-OCR-iseerd worden. Het ging om een delicate en tijdrovende operatie, omdat de kranten vaak in slechte materiële staat waren. Daarom gebeurde het scannen in ons eigen atelier. Een externe firma paste, voor zover mogelijk, OCR toe, zodat deze kranten op dezelfde wijze raadpleegbaar zijn als de andere titels in *The Belgian War Press*.

Deze belangrijke aanvulling laat toe om een steeds vollediger digitale collectie van de clandestiene pers aan te bieden, maar de puzzel is nog niet compleet. Via particuliere giften krijgen we af en toe nog onbekende sluikpers in handen. Zulke giften zijn van groot belang om lacunes aan te vullen en ooit via *The Belgian War Press* alle sluikpers die in België werd gepubliceerd, digitaal aan te bieden. Mocht u zelf sluikpers in uw bezit hebben, aarzel dan niet om ons te contacteren. (DL)

Ga zelf op ontdekking:
www.warpress.CegeSoma.be

MADDLAIN, een project dat u aanbelangt!

Het CegeSoma, de Koninklijke Bibliotheek en het Rijksarchief hebben zich geassocieerd met onderzoekers van de ULB en iMinds uit Gent om de praktijken en behoeften van hun websitegebruikers in kaart te brengen. Florence Gillet van het CegeSoma coördineert en sinds april werd Jill Hungenaert aangeworven om het onderzoek uit te voeren. Ze nam reeds interviews af van het personeel van de drie instellingen en in een tweede fase staat een gebruikersonderzoek via een online enquête op het programma. (FG)

www.maddlain.iminds.be

'The Belgian War Press' werkt samen met Nieuws van de Groote Oorlog

Begin september 2015 werd het Vlaamse project 'Nieuws van de Groote Oorlog' gelanceerd. Tien-duizenden nieuwe bladzijden pers uit de Eerste Wereldoorlog, bewaard in Vlaamse erfgoedbibliotheek, werden gedigitaliseerd. Ons eigenste platform *The Belgian War Press* sloot met Nieuws Van de Groote Oorlog een samenwerkingsovereenkomst.

Geen dubbel werk

Nieuws van de Groote Oorlog is een samenwerking tussen het Vlaams Instituut voor Archivering (VIAA) en de Vlaamse Erfgoedbibliotheek. Doel is de pers uit de Eerste Wereldoorlog,

bewaard in Vlaamse erfgoedbibliotheek, te digitaliseren. Om dubbel digitaliseringswerk te vermijden heeft VIAA een samenwerkingsakkoord afgesloten met *The Belgian War Press*. De digitale bestanden van beide projecten zullen worden uitgewisseld. Op die manier worden de kosten de facto gedeeld en de schaarser wordende middelen optimaal ingezet.

Een breed perspalet

The Belgian War Press zal door deze samenwerking pers kunnen aanbieden die de Eerste Wereldoorlog vanuit een ander perspectief bekijkt: van aan het front (frontbladen), vanuit een bepaalde stad of re-

gio (lokale weekbladen) of vanuit het buitenland (bijvoorbeeld een blad voor Belgische vluchtelingen in Nederland). Naast Nederlandstalige zijn er ook talrijke Franstalige titels: het Frans was in 1914 nog wijdverspreid in Vlaanderen en dat wordt weerspiegeld in de Vlaamse bibliotheekcollecties. Ook gespecialiseerde kleinere bibliotheken nemen deel aan het project. Zij bewaren immers lokale of heel specifieke periodieken, die niet aanwezig zijn in de grote bibliotheken. (DL)

Ga aan het lezen via
www.nieuwsvandegrooteoorlog.be.

Duitsland, Oberhausen, 1917 of 1918. Vrijwillige arbeiders lezen Belgische gecensureerde dagbladen, met name *Le Bruxellois* en *Het Vlaamsche Nieuws*. © Stiftung RWWA, Keulen

'AAN HET VLAAMSCH VOLK'

De Eerste Wereldoorlog schudde het Belgische perslandschap grondig door elkaar. Tot aan de Duitse inval in 1914 hadden de diverse kranten in ons land één ding gemeen: ze waren vrij van censuur. Dat stond in de grondwet. Met de Duitse bezetting kwam daar verandering in.

De vooroorlogse pers verdween na de inval grotendeels omdat ze niet wou verschijnen onder de strenge censuur van de *Pressezentrale*. Tijdens de bezetting ontstond er zo een vacuüm dat snel werd opgevuld door nieuwe kranten. Sommige collaboreerden min of meer openlijk met de Duitse over-

heersers. *Het Vlaamsche Nieuws*, dat in Antwerpen verscheen vanaf 14 januari 1915, was aanvankelijk gematigd Vlaamsgezind en liberaal. Maar de krant werd hoe langer hoe meer de spreekbuis van de activisten, de Vlaamsgezinden die hun heil zochten in samenwerking met de bezetter. In de hoofdredactie van *Het Vlaamsche Nieuws* zetelde August Borms, een van de bekendste activisten. In het nummer van 8 februari 1917 verscheen het manifest 'Aan het Vlaamsche Volk', waarin de oprichting van de zogenaamde Raad van Vlaanderen werd aangekondigd. (HB)

De spoliatie van de 'vijandelijke' en Joodse bezittingen door de nazi's. Archief weldra gedigitaliseerd

Eind 2014 benaderde de Universiteit Antwerpen onze instelling met de vraag om het overgrote deel van de archieven van het *Devisenschutzkommando* (DSK) dat wij bezitten te digitaliseren, met de bedoeling dit online toegankelijk te maken. De voltooiing van het project is voor de lente van 2017 voorzien.

Waaruit bestaan deze archieven? Na het vestigen van het bezettingsbestuur richt de Duitse bezetter net zoals in Polen een DSK op. Deze dient zich de deviezen, de aandelen, het goud en de diamanten uit 'vijandelijk' en Joods bezit toe te eigenen. Op centraal niveau staat het DSK onder de leiding van de militaire overheid en van de Deviezenonderzoeksdienst, behorende tot de geheime staatspolitie van Reinhard Heydrich en later de financiële administratie van het *Reich*.

Niet alleen is het bezitten van vreemde waardenpapieren verboden, maar worden de bezittingen van Joden en tegenstanders van het regime die op de vlucht zijn gevisieerd. De vrije handel in diamanten wordt verboden en het DSK jaagt op de zwarte markt. In september 1943 werd reeds het equivalent van 46,7 miljoen Rijksmark geconfisqueerd. Leden van het DSK nemen ook deel aan razzia's tegen Joden. De archieven van het DSK werden na september 1944 door het Belgische militaire gerecht teruggevonden en ons vervolgens toevertrouwd. Ze zijn omvangrijk en leveren ons inzicht in de dagelijkse diefstal van een ideologisch en racistisch gemotiveerde bureaucratie. (DM & FM)

Meer dan 130.000 bladzijden brochures en tijdschriften gedigitaliseerd

Het Belspo-programma voor de digitalisering van de collecties van de federale wetenschappelijke instellingen is de derde fase ingegaan. We hebben ervoor gekozen om brochures en tijdschriften te laten digitaliseren, in totaal meer dan 130.000 bladzijden. Dat is veel, maar toch was het nodig om keuzes te maken. We geven prioriteit aan de brochures en de periodieken van de collaboratiebewegingen. Zo kan worden aangesloten bij *The Belgian War Press*.

De scanning en OCR-isering gebeuren door een externe firma, zodat de originelen een tijdje niet raadpleegbaar zijn. De winst van de digitalisering is echter groot: net zoals voor de kranten in *The Belgian War Press* wordt het doorzoeken vergemakkelijkt door de OCR-herkenning.

Het scannen van de brochures is al een tijd afgerond, met de periodieken is eind augustus 2015 een aanvang gemaakt. De scanning en OCR-isering is maar een onder-

deel van het digitaliseringswerk: na kwaliteitscontrole moeten de gedigitaliseerde beelden ontsloten worden. Dat doen we zelf en dat vergt, zo leert de ervaring, een aanzienlijke tijdsinvestering. Wanneer de gedigitaliseerde brochures en periodieken precies beschikbaar zullen zijn, zal u kunnen lezen op onze website. (DL)

Cover van een brochure van de collaboratiebeweging Nationaal-Socialistische Jeugd Vlaanderen.

Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis (BTNG)

Sinds de lancering van het vernieuwde BTNG in 2012 is het vierde nummer van elke jaargang volledig Engelstalig, onder de naam *Journal of Belgian History*. Zo willen we de Belgische geschiedenis van de 19de en 20ste eeuw meer internationale zichtbaarheid geven.

Het vierde nummer van de jaargang 2014 bevatte vier artikelen: over België en de Krimoorlog (1853-56); smokkel in Congo op het einde van de 19de eeuw; multilateralisme in de Belgische diplomatie na de Tweede Wereldoorlog en ondernemerschap bij migranten in Gent (1960-80). Daarnaast waren er recensies van Engelstalige werken en een overzicht van de recensies en doctoraatsabstracts uit het vorige nummer van het BTNG.

In het voorjaarsnummer van 2015 waren vier artikelen opgenomen met een brede waaier aan politieke, culturele en sociale thema's. Kwamen aan bod: de Koninklijke Vlaamse Schouwburg na de Tweede Wereldoorlog; België en de NAVO tijdens de Hongaarse crisis van 1956; politiek en partijvor-

ming in het negentiende-eeuwse Mechelen, en de problematiek van landloperij en bedelarij in België op het einde van de negentiende en begin twintigste eeuw.

In oktober 2015 werd het dubbelnummer voor 2015 gepubliceerd. Het is een lijvig exemplaar geworden, met zeven artikelen, vijf debatteksten, een uitgebreide rubriek doctoraten en de rubriek bibliotheek. De nadruk ligt op de politieke geschiedenis in de twintigste eeuw: de invloed van de *Flamenpolitik* op de Vlaamse natievorming, Duitse communisten in België tijdens het interbellum, het politieke testament van Leopold III en het onafhankelijkheidsfront na de Tweede Wereldoorlog. De 19de eeuw, sociale en koloniale thema's komen aan bod in artikelen over het migratiebeleid, het ontstaan en evolutie van de pensioenen en de Weermacht in Congo. De rubriek Debat focust op de herdenking van Napoleons nederlaag te Waterloo in 1815. **(WE)**

Meer info op www.journalbelgianhistory.be

Cover van het dubbelnummer van oktober 2015.

Hoe schrijf ik de geschiedenis van mijn familie?

Vele mensen zijn op zoek naar hun familiegeschiedenis. De meerderheid van de mensen die via mail of telefoon contact opnemen met het CegeSoma, hebben vragen over het (oorlogs-) verleden van hun voorouders. In samenwerking met Davidsfonds Academie organiseerde het CegeSoma met veel succes de cursus 'Hoe schrijf ik de geschiedenis van mijn familie?'. In vier lessen werden de cursisten op weg gezet met handige inzichten en tips. In 2016 wordt dit initiatief verdergezet met de steun van Familiekunde Vlaanderen en op verschillende locaties in het Vlaamse land. CegeSoma wil dit initiatief nu graag uitbreiden naar Franstalig België. Wie doet een voorstel? **(KS)**

DE VRIENDEN VAN HET CEGESOMA VZW

Het activiteitenprogramma voor 2014 van de vzw Vrienden van het CegeSoma werd afgesloten met een bezoek aan het Koninklijk Paleis. Een zestigtal Vrienden tekende present en bezocht er de tentoonstelling 'Albert & Elisabeth. De film van een koninklijk leven'. Ze maakten, aan de hand van tal van filmfragmenten, kennis met een modern koningskoppel, dat dicht bij het volk stond.

In maart 2015 kwamen de Zwitsers Brigitte Exchaquet-Monnier en Eric Monnier hun boek *Retour à la vie. L'accueil en Suisse romande d'anciennes déportées françaises de la Résistance (1945-1947)* voorstellen. Het schrijverskoppel zette uiterst bevlogen uiteen hoe honderden Franse vrouwen, die de naziconcentratiekampen hadden overleefd, werden opgevangen in een tiental 'onthaalcentra'.

De komende maanden staat de vertoning van één of meerdere films op het menu, van zodra de technische uitrusting van onze conferentiezaal vernieuwd is. **(IP)**

Voor meer informatie over de vzw Vrienden van het CegeSoma kunt u contact opnemen met de algemeen secretaris, Isabelle Ponteville (02 556 92 09). Meer info vindt u ook op de pagina 'Vrienden van het CegeSoma' op onze website.

WORD EEN VAN ONZE VRIJWILLIGERS!

Ons team van vrijwilligers biedt waardevolle ondersteuning bij het klasseren en inventariseren van onze collecties. Ze doen dat onder leiding van de afdelingshoofden van de sector Documentatie. Ze werken in een ruim en gezellig bureau en genieten van dezelfde logistieke ondersteuning als de andere personeelsleden. Hun verplaatsingskosten worden vergoed en ze kunnen deelnemen aan verschillende activiteiten van de instelling.

Momenteel telt ons vrijwilligers-team vier Franstaligen en drie Nederlandstaligen: Paul Bertiau, Pierre Brolet, Mania Kozyreff, Gilbert Pandelaers, Bruno Picard, Nico Theunissen en Christian Vanneste. We zijn hen enorm dankbaar! Maar er is werk voor meer dan zeven vrijwilligers. Als ook u een of twee dagen per week wil meehelpen met het klasseren van archieven

of foto's over de geschiedenis van de 20ste eeuw, aarzel dan niet om ons te contacteren. U doet dat best via e-mail: fabrice.maerten@cegesoma.be.

Daarnaast zijn er nog anderen op vrijwillige basis actief in het CegeSoma. Sinds 2009 bieden we elk jaar een plaats aan voor vrijwilligers van de *Aktion Sühnezeichen Friedensdienste (ASF)*. ASF maakt Duitse jongeren bewust van de gevolgen van het nazisme en strijdt tegen elke vorm van racisme, antisemitisme en discriminatie van minderheden. Van september 2014 tot augustus 2015 ondersteunde de Berlijnse Maria Deltasaga de sector Documentatie door mee te helpen aan het onthaal van bezoekers. Ze verrichtte ook onderzoek naar de mensen die in de jaren 1930 uit nazi-Duitsland wegluchtten. **(FM)**

Van links naar rechts, de vrijwilligers P. Brolet, G. Pandelaers, N. Theunissen, M. Kozyreff, P. Bertiau en B. Picard. © CegeSoma

Een greep uit onze conferenties

Een tiental conferenties hebben kleur gegeven aan het seizoen 2014-2015. Er was allereerst aandacht voor recente doctoraats-thesissen over 20ste-eeuwse geschiedenis, waaronder enkele die in gang zijn gezet op het CegeSoma. Sarah Van Ruyskensvelde onderzocht het katholieke onderwijs in 1940-1944, Lawrence Van Haecke plaatste de repressiepolitiek van de Belgische overheid in de Tweede Wereldoorlog in een langetermijnkader en Bénédicte Rochet belichtte

de visuele propaganda van de Belgische regering in ballingschap in Londen.

Maar we hadden ook aandacht voor andere belangrijke onderzoeken, te beginnen met het werk over Julien Lahaut en de controversiële kwestie van de vervolging van tegen Joden gepleegde oorlogsmisdrijven. Eveneens het vermelden waard zijn de conferenties over koningin Juliana en over Ieper als plaats van herinnering. Hans Boers en Karel Strobbe van het CegeSo-

ma kwamen samen met hun derde co-auteur hun boek voorstellen over de tocht van jonge Belgen naar de rekruteringscentra in Frankrijk in mei 1940.

Ten slotte wijzen we nog op de conferentie over de weinig bekende kunstenaar Felix Nussbaum. Hij leefde en schilderde in bezet Brussel en stierf uiteindelijk in een concentratiekamp. Gouden Boekenuil-winnaar Mark Schaevers kwam ons met veel passie vertellen over zijn kunstenaarsbiografie *Orgelman*. **(CK)**

Conferentie naar aanleiding van de publicatie van *Van onze jongens geen nieuws*. Van links naar rechts: de auteurs Karel Strobbe, Pieter Serrien en Hans Boers, geïnterviewd door Chantal Kesteloot. © CegeSoma

Succesvolle petitie voor het voortbestaan van het CegeSoma: maar wat nu?

In oktober 2014 lanceerden de professoren Laurence van Ypersele (UCL) en Bruno De Wever (UGent), allebei lid van de wetenschappelijke commissie van het CegeSoma, een petitie aan het adres van mevrouw Elke Sleurs, staatssecretaris voor Wetenschapsbeleid. Daarin wezen ze haar op de catastrofale gevolgen van de aangekondigde besparingsmaatregelen als ze onverminderd zouden worden doorgevoerd. De professoren vroegen de staatssecretaris om genoeg middelen te voorzien opdat de toekomst van het Centrum zou worden verzekerd. De petitie circuleerde enkele maanden in de media en in sociale netwerken, met resultaat.

Duizenden handtekeningen

In totaal werden meer dan 4000 handtekeningen verzameld, uit binnen- én buitenland. Honderden mensen lieten ook boodschappen achter die één voor één getuigen van een reële bezorgdheid over het lot van de instelling. In de talrijke commentaren betuigden de ondertekenaars hun sympathie voor het CegeSoma, maar klonk tegelijk een grote verontwaardiging door over het feit dat het CegeSoma dreigt te verdwijnen. We selecteerden er enkele.

Wat nu?

Sinds het afsluiten van de petitie heeft staatssecretaris Sleurs, net zoals voor de andere federale wetenschappelijke instellingen, al uitzonderlijke maar eenmalige investeringsbudgetten vrijgemaakt. Toch kregen we nog geen duidelijk antwoord op het meest fundamentele verzoek: een structurele financiering op lange termijn van de personeels- en werkingskosten, om de toekomst veilig te stellen. We laten de moed echter niet zakken en stellen alles in het werk opdat het CegeSoma zijn missie kan blijven vervullen: een expertisecentrum zijn over de geschiedenis van de grote 20ste-eeuwse conflicten, door een rijke waaier aan documentatie ter beschikking te stellen, internationaal gewaardeerd onderzoek te verrichten en initiatieven te ontplooiën om geschiedenis te delen met een zo groot mogelijk publiek. (AGZ)

www.change.org/p/mevr-elke-sleurs-het-cegesoma-dreigt-te-verdwijnen

“Het CegeSoma levert uitstekende diensten aan zoveel onderzoekers, zowel particulier als publiek. Het zou een zonde zijn om deze kortzichtige besparing door te voeren.”

G. N., GENT

“Wij kunnen er niet genoeg aan herinnerd worden wat oorlog kan teweegbrengen.”

P. H., WESTERLO

“Ondenkbbaar want onmisbaar!”

C. D., LUIK

“Een land dat zijn verleden niet bewaart kan er geen toekomst opbouwen.”

Y. L., SINT-TRUIDEN

“How can a country so torn and marked by total war twice in half a century refuse to spend money on keeping the memory of that dark past alive and studying the causes, impacts, and consequences of conflict?”

P. S., AUSTRALIË

ACTIVITEITENAGENDA

Tot 31 december 2015

Dubbeltentoonstelling *Bevrijding ! Belgen in de Duitse kampen* in Kazerne Dossin en in het Nationaal Memoriaal van het Fort van Breendonk, georganiseerd door Kazerne Dossin, het Fort van Breendonk en het CegeSoma.

Info : www.kazernedossin.eu en www.breendonk.be

14 en 15 oktober 2015

Internationaal colloquium *War & Fatherland. Nations, Identities and the First World War* georganiseerd door CegeSoma – Egmontpaleis, Brussel. Programma en inschrijvingen : www.warandfatherland2015.org

26 oktober 2015

Historikerdialoog *Deconstructing the Myth of War. Enthusiasm in the Summer of 1914 from a Gender Perspective*, met Christa Hämmerle (Universität Wien) et Henk de Smaele (UAntwerpen) – Museum BelVue, Brussel, 16 u. (conferentie + bezoek aan de tentoonstelling *Gender@war* met gids.)

Info : ambar.geerts@cegesoma.be

28 oktober 2015

Conferentie door Emmanuel Debruyne (UCL), *Edith Cavell: le réseau dans l'ombre de l'ic ne* - CegeSoma, 14 u.30.

Info : karel.strobbe@cegesoma.be

5 november 2015

Historikerdialoog *World War I and Religion*, met L. Hölscher (Ruhr-Universität Bochum) en P. Pasture (KU Leuven) – KU Leuven, zaal Justus Lipsius, 17 u.

Info : martin.kohlrausch@arts.kuleuven.be

6 november tot 6 december 2015

Tentoonstelling *Classified. The History of the Belgian Military Intelligence and Security Service* georganiseerd door de Algemene Dienst Inlichtingen en Veiligheid, in partnerschap met het CegeSoma en het Instituut voor Veteranen-INIG, Regentschapslaan 45-46, 1000 Brussel, 10 u.-18 u. Info : classified@qet.be

25 november 2015

Conferentie door Lore Colaert (UGent), *Opgedolven geschiedenis. Herinneringspolitiek en massagraven uit de Spaanse Burgeroorlog* – CegeSoma, 14 u.30.

Info : karel.strobbe@cegesoma.be

2 december 2015

Conferentie door Dimitri Roden (Breendonk), *In naam van het Duitse volk ! Het Duitse krijgsgerecht en de openbare orde in België (1940-1944)* – CegeSoma, 14 u.30.

Info : karel.strobbe@cegesoma.be

3 en 4 december 2015

Internationale conferentie *Doing Justice in Wartime. Multiple Interplays between Justice & Populations during the Two World Wars* in het kader van de PAI *Justice & Populations* – CegeSoma.

Info : melanie.bost@cegesoma.be of antoon.vrints@ugent.be

9 december 2015

Ontmoetings- en studiedag rond erfgoed en historisch onderzoek over de Eerste Wereldoorlog, georganiseerd door het CegeSoma, FARO en het Projectsecretariaat 100 Jaar Grote Oorlog. Plaats nog te bepalen.

Info : nico.wouters@cegesoma.be

9 en 10 december 2015

Workshop *Open Humanities Open History - Workshops on sustainable digital publishing of archival catalogues of twentieth-century history archives* (2e deel) georganiseerd met de steun van Dariah - CegeSoma (op uitnodiging).

16 december 2015

Conferentie door Mathieu Billa (Bastogne War Museum), *La bataille des Ardennes. La vie bris e des sinistr s* - CegeSoma, 14 u.30.

Info : karel.strobbe@cegesoma.be

17 februari 2016

Historikerdialoog *L'Allemagne dans les relations scientifiques internationales après 1918*, met Peter Sch tler (CNRS/Freie Universität Berlin), Christoph Brüll (FNRS-Universit  de Liège) en Pascal Pirot (Universit  de Liège) – ULg, salle académique, 18 u.

Info : christoph.brull@ulg.ac.be

22 maart 2016

Internationale studiedag *The Private Cold War in Western Europe – 1950-1970* georganiseerd door het CegeSoma in samenwerking met het *Belgian Intelligence Studies Centre* in het kader van de PAI *Justice & Populations*.

Info : melanie.bost@cegesoma.be

CEGESOMA INFO

CegeSoma Info is een publicatie van het Studie- en Documentatiecentrum Oorlog en Hedendaagse Maatschappij, Luchtvaartsquare 29, 1070 Brussel, tel. 02/556.92.11, cegesoma@cegesoma.be

Verantwoordelijke uitgever :

Rudi Van Doorslaer, Luchtvaartsquare 29, 1070 Brussel © CegeSoma

Hoofredacteur :

Fabrice Maerten

Lay-out :

Jan Goossens

Auteurs :

Bruno Benvindo (BB), Hans Boers (HB), Mélanie Bost (MB), Willem Erauw (WE), Ambar Geerts Zapien (AGZ), Florence Gillet (FG), Chantal Kesteloot (CK), Pascaline le Polain (PLP), Dirk Luyten (DL), Julie Maeck (JM), Fabrice Maerten (FM), Dirk

Martin (DM), Laurence Petrone (LP), Isabelle Ponteville (IP), Sophie Soukias (SS), Karel Strobbe (KS), Veerle Vanden Daelen (VVD), Rudi Van Doorslaer (RVD), Karla Vanraepenbusch (KVR), Florent Verfaillie (FV), Nico Wouters (NW), Jan Julia Zurné (JJZ)

Drukkerij :

Printall, Tallinn

Verspreiding :

Norel, Zellik

Ondanks alle inspanningen hebben we van sommige illustraties geen oorsprong kunnen achterhalen. Desgevallend kunnen rechthebbenden steeds de uitgever contacteren.

WWW.CEGESOMA.BE

CegeSoma Newsletter :

newsletter.cegesoma.be

Facebook :

facebook.com/cegesoma

Twitter : twitter.com/cegesoma

